

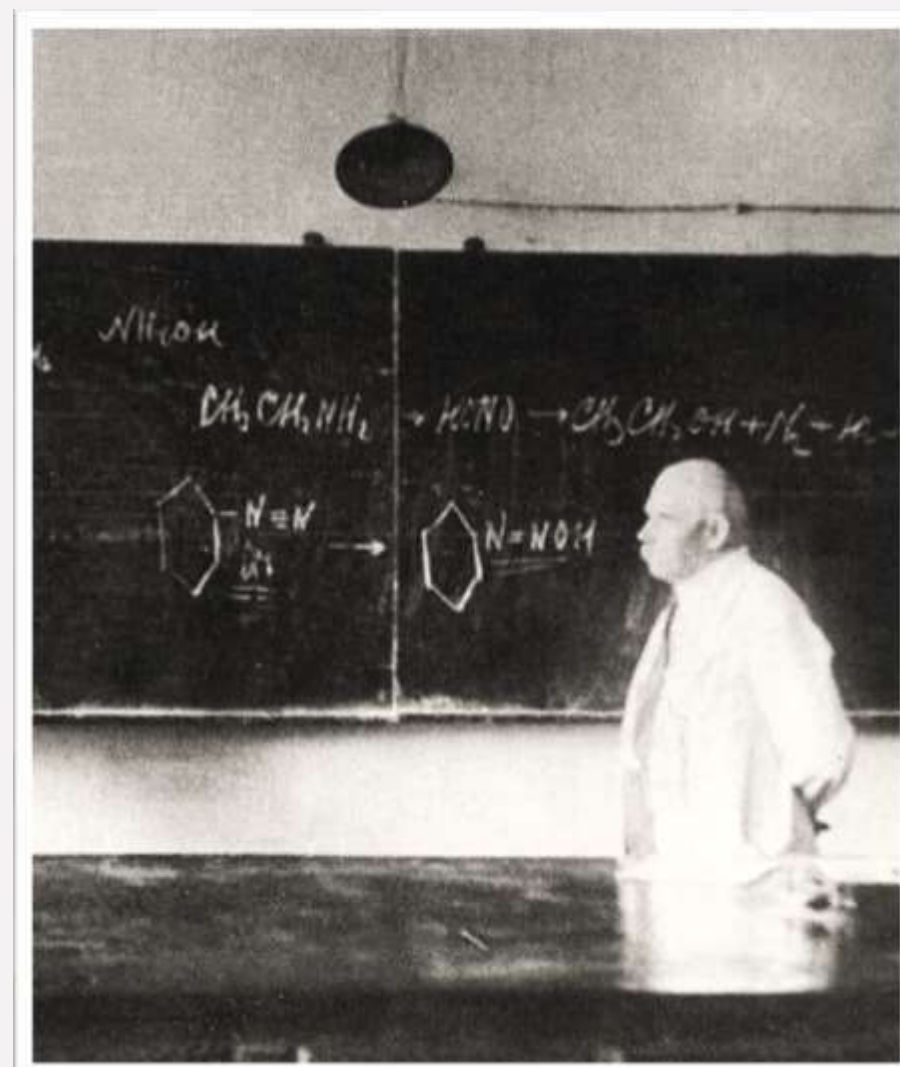
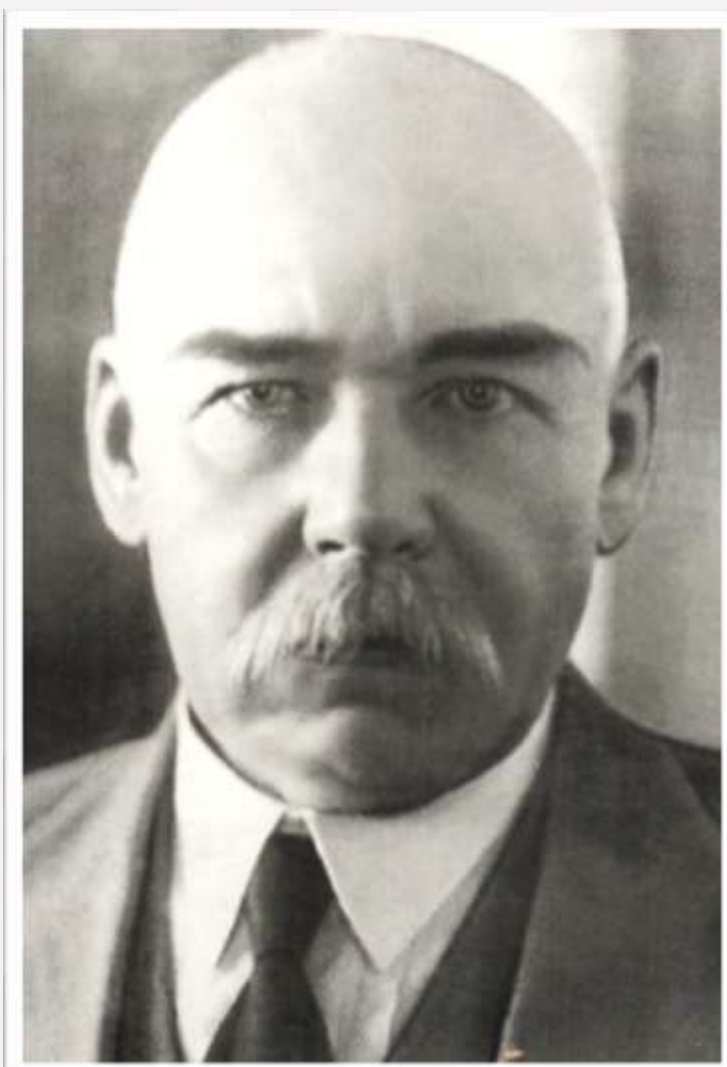
Валышко

МИКОЛА АВКСЕНТІЙОВИЧ
(1871–1955)

Харківський національний медичний університет
Наукова бібліотека

155 років з дня народження фундатора фармацевтичної освіти України, заслуженого діяча науки УРСР, завідувача кафедри аналітичної хімії Харківського медичного інституту (1910–1922), першого директора Харківського фармацевтичного інституту

Дитинство та освіта

Микола Авксентійович Валяшко народився 20 березня 1871 р. у м. Куп'янську в родині провізора. З дитинства цікавився хімією та фармацією

Після переїзду родини до Харкова юнак починає працювати учнем в аптеці (1887), надалі – лаборантом фармацевтичної лабораторії Імператорського Харківського університету

Микола Валяшко закінчує фармацевтичні курси медичного факультету (1893–1895). У 1896 р. він організовує викладання аналітичної хімії для фармацевтів на кафедрі фармацевтичної хімії медичного факультету при Харківському університеті та нову фармацевтичну лабораторію

Початок досліджень

Молодого вченого направлено до Марбурзького університету, де він розпочинає роботи з дослідження глюкозидів рутину та робініну.

У 1903 р. Микола Авксентійович захищає дисертацію на ступінь магістра фармації за темою «Рутин із рути (*Ruta graveoleus* L.)»

У 1904 р. М.А. Валяшко закінчує природниче відділення фізико-математичного факультету Харківського університету

Наукове становлення

У 1905 р. Миколу Авксентійовича затверджено приват-доцентом кафедри фармації Харківського університету, а в 1909 р. – обрано професором кафедри фармації та фармакогнозії медичного факультету цього ж університету

Під час закордонного відрядження (1908–1910)

М.А. Валяшко працює у Німеччині в лабораторії професора А. Ганча. Після повернення на батьківщину організовує спектрографічну лабораторію

У 1909 р. вченого обрано екстраординарним професором кафедри фармації та фармакогнозії медичного факультету Харківського університету, у 1915 р. – ординарним професором

Викладацька і наукова діяльність

У 1910–1922 рр. М.А. Валяшко працює завідувачем кафедри аналітичної хімії при Харківському медичному інституті (нині – Харківський національний медичний університет)

У 1919 р. науковець захищає дисертацію на здобуття вченого ступеня доктора хімічних наук – «Спектри поглинання та конституція похідних бензолу»

У цьому ж році Миколу Авксентійовича обрано професором кафедри органічної хімії хімічного факультету Харківського технологічного інституту (нині – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»)

Глибокоповажана, професору Миколу
Авксентійовичу Валяшко від благодарних
студентів.

Організація фармацевтичної освіти

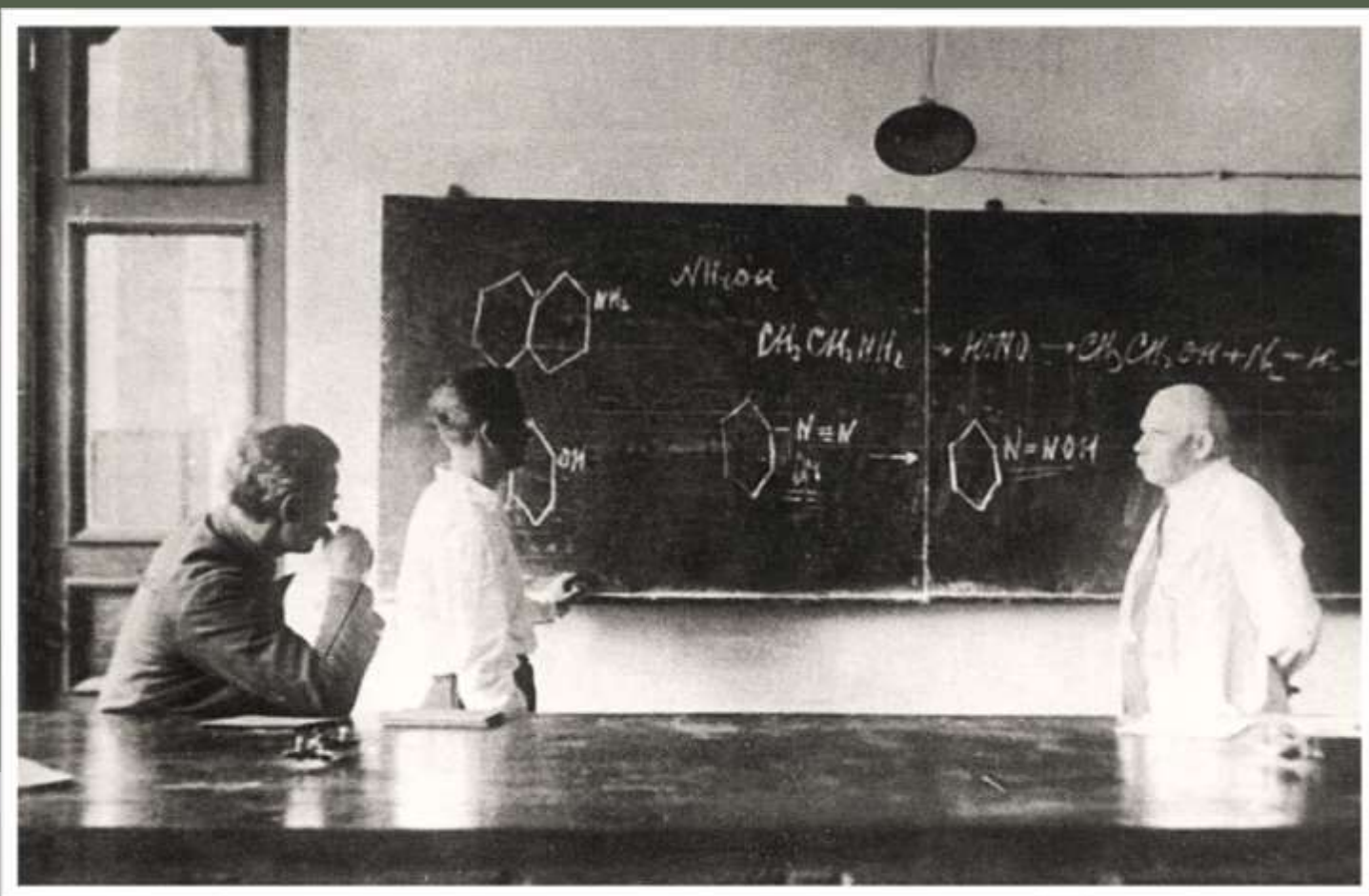

У 1921 р. у Харкові відкривається перший у країні фармацевтичний інститут, першим ректором якого стає М.А. Валяшко (1921–1922)

Ще у 1915 р. вчений висловлювався про створення фармацевтичного інституту: *«Для того, щоб дійсно підготувати хіміко-фармацевтів до науково-практичної діяльності, необхідно створити особливий Фармацевтичний інститут, у якому всі ці спеціальні предмети і вивчалися б за відповідним планом і програмами»*

Микола Авксентійович зробив вагомий особистий внесок у створення цього закладу

Організація фармацевтичної освіти

Термін навчання у Харківському фармацевтичному інституті для студентів був 3 роки, для спеціалізації аналітиків і виробників хіміко-фармацевтичної промисловості – 4 роки

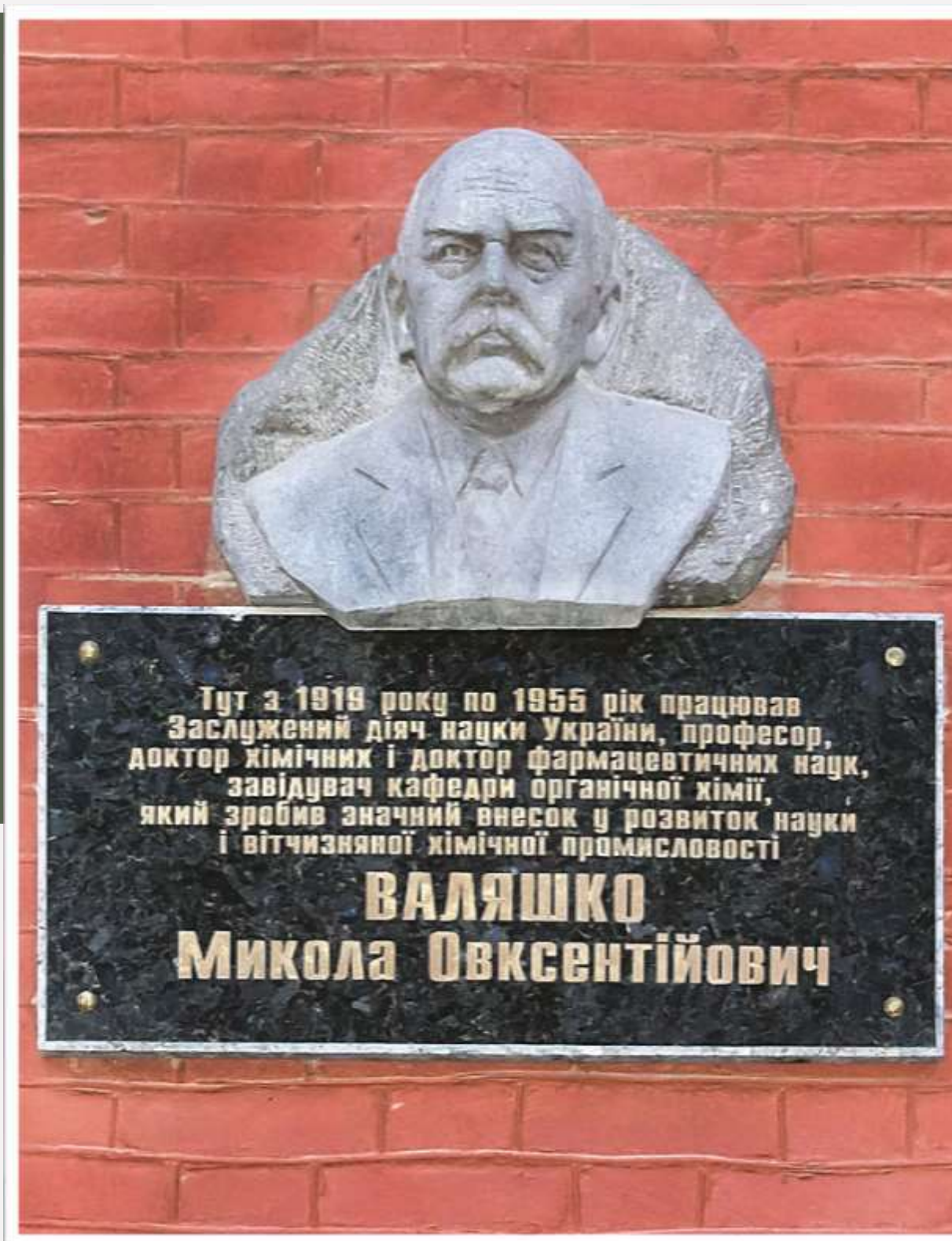
Інститут готував фармацевтів вищої кваліфікації з аптечного профілю; спеціалістів з дослідження харчових і смакових якостей речовин, предметів домашнього вжитку, судово-хімічного аналізу; працівників для хіміко-фармацевтичної промисловості

Науковий внесок

Напрями наукових досліджень вченого: вивчення хімії лікарських речовин та дослідження їх будови за даними спектрів поглинання в ультрафіолетовій ділянці; хімічних властивостей адоніну, рутину, робініну, кемпферолу, складових частин плодів крушини, зразків ефірних олій із рослин України

Особливо багато уваги професор приділяв вивченню зв'язку між будовою молекул та їх фізіологічною дією. Він був першим дослідником у цій галузі й висловив низку цінних ідей

М.А. Валяшко – автор понад 100 наукових праць, багато з яких присвячені судовій медицині

Меморіальна дошка на будівлі НТУ «ХПІ» (Харків)

Тромадська діяльність

М.А. Валяшко проводив велику роботу в галузі організації науки й промисловості. Він був членом комісії з видання Державної фармакопеї, вченої методичної ради, президії Комітету хімізації при Держплані. З 1925 по 1938 рр. – відповідальний редактор «Українського хімічного журналу»

Вчений був головою Харківського відділення та членом президії оргбюро Всесоюзного хімічного товариства ім. Д.І. Менделєєва. Він очолював оргкомітет зі скликання VI Менделєєвського з'їзду, який відбувся в 1932 р. у Харкові. У 1941 р. професор обраний почесним членом товариства

М.А. Валяшко нагороджений орденами Леніна й Трудового Червоного Прапора, отримав почесне звання заслуженого діяча науки УРСР (1946)

M.A. Valyashko

Вшанування та пам'ятв

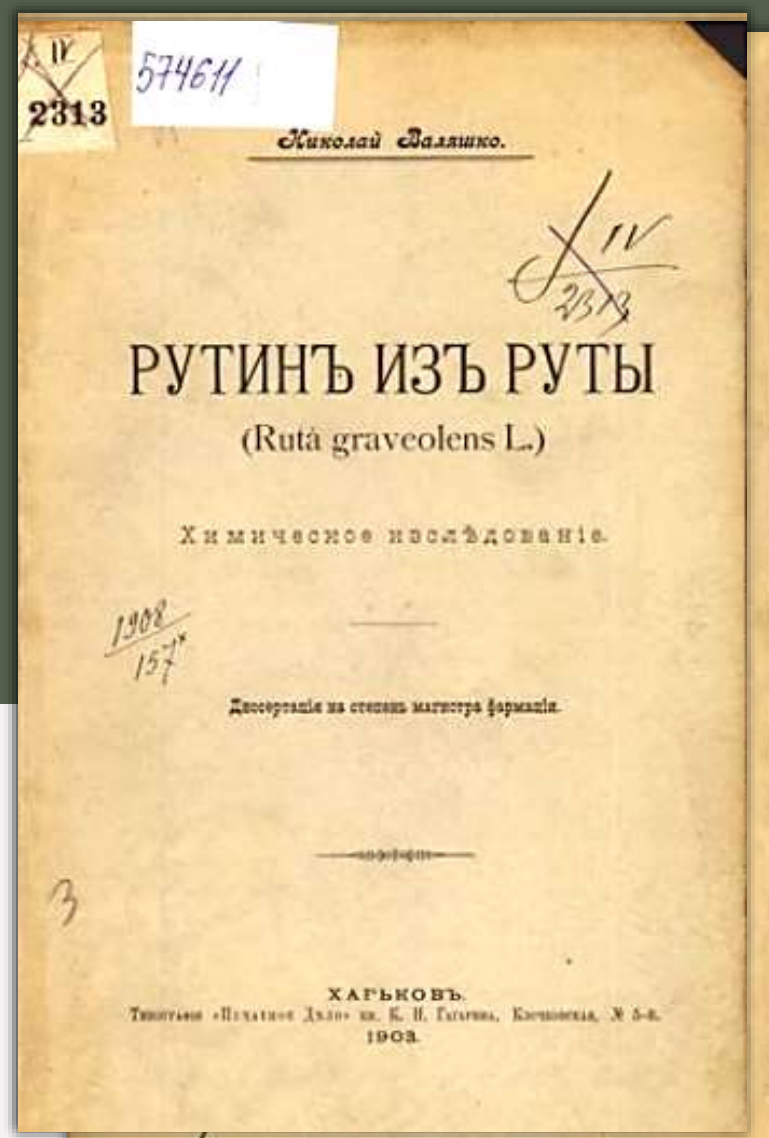
Микола Авксентійович Валяшко помер 25 січня 1955 р.
Похований на 2 міському кладовищі Харкова

Видатний вчений зробив вагомий внесок у розвиток хімічної науки. Як ініціатор і організатор вищої фармацевтичної освіти в Україні, він є одним із її фундаторів

На території Національного фармацевтичного університету відкрито пам'ятник М.А. Валяшку у складі скульптурної композиції «Особистості фармації»

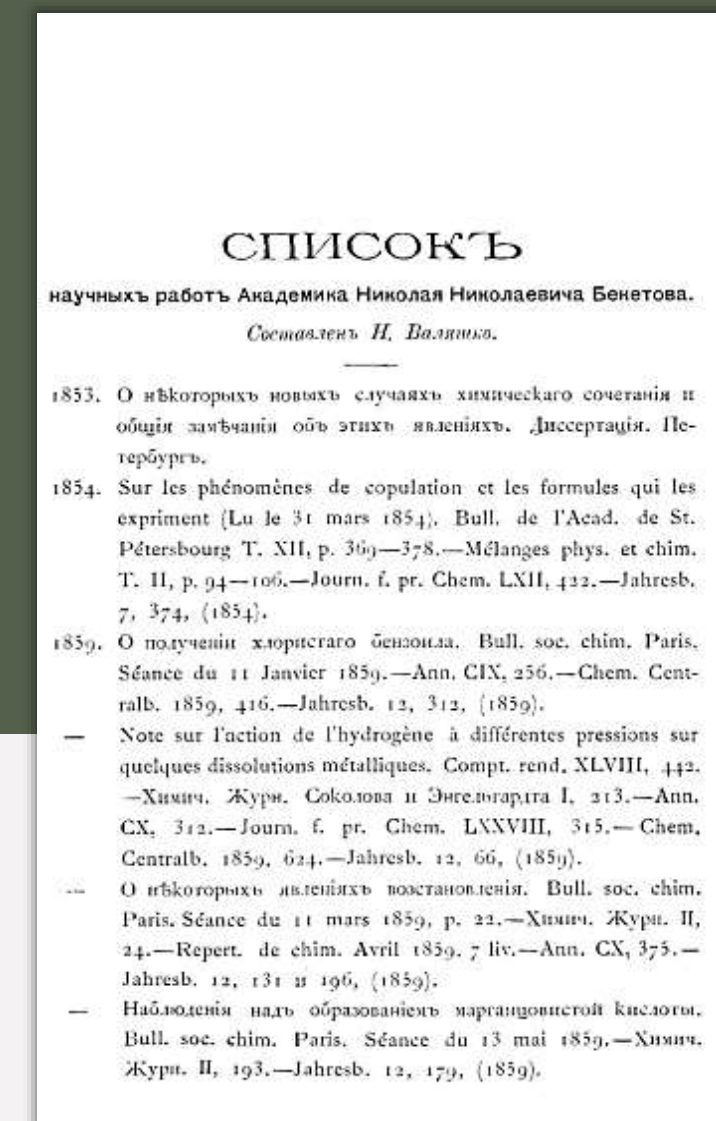

Праці М.А. Вальшка
та література про нього
з фондів Наукової бібліотеки
Харківського національного медичного
університету та інших бібліотек

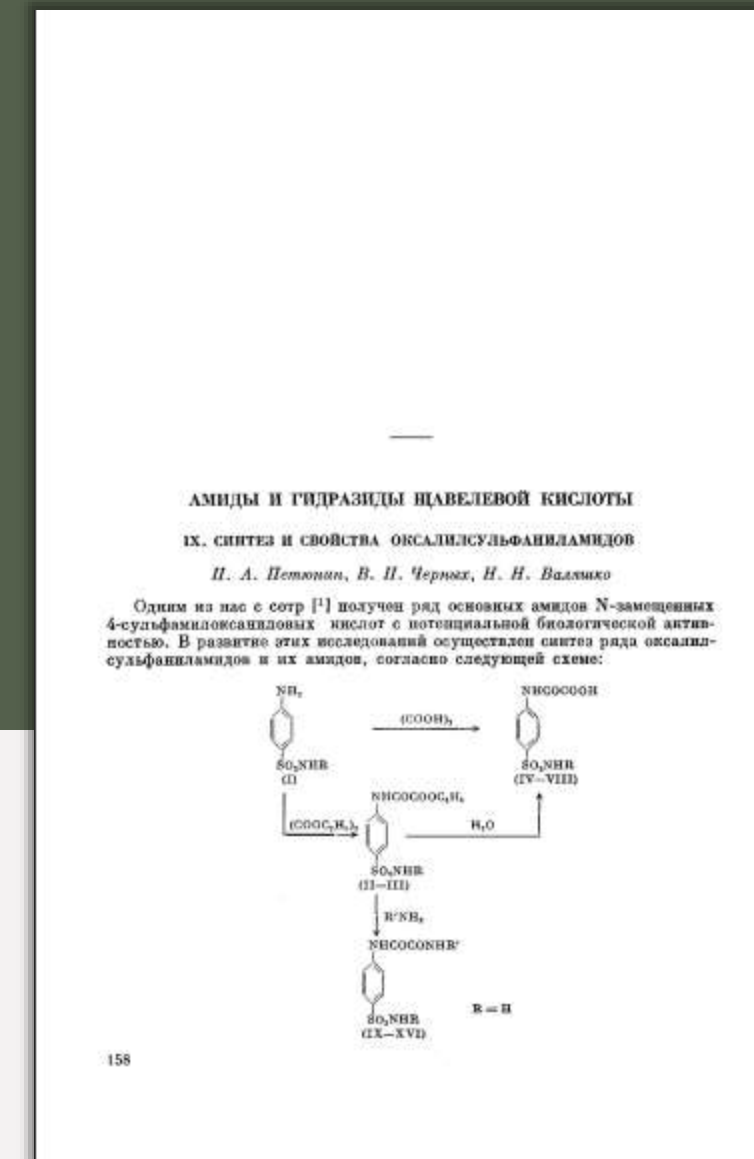
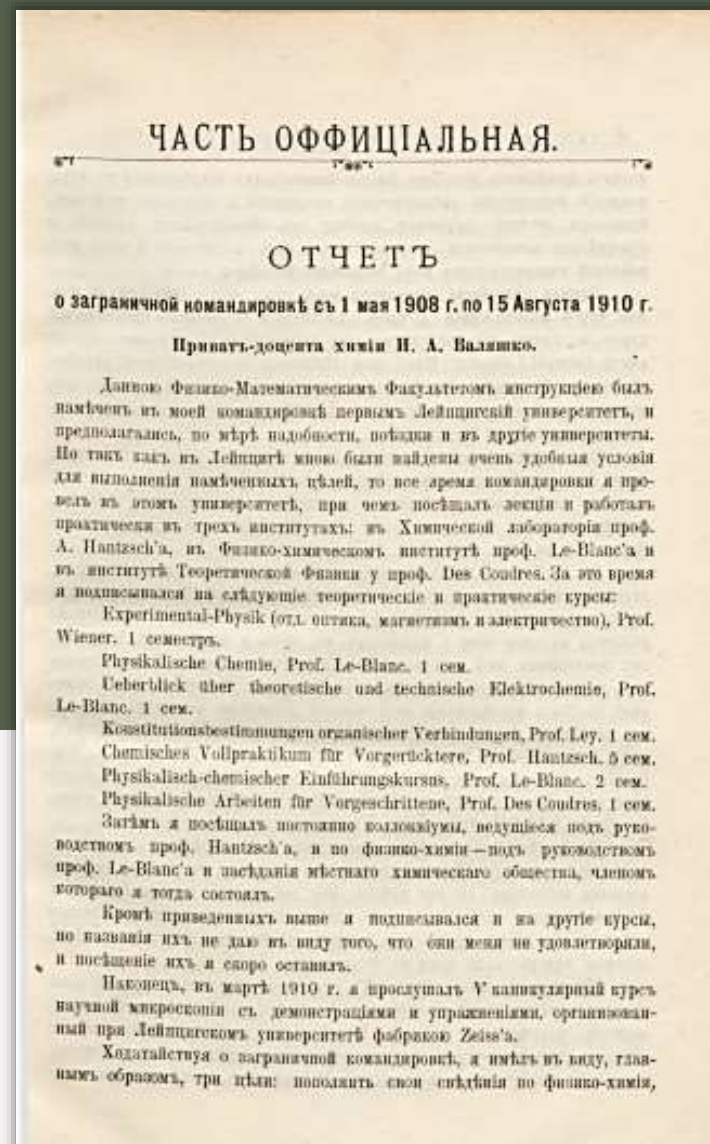

Валяшко Н.

Рутинъ изъ руты (*Ruta graveolens* L.). Химическое изслѣдованіе : дис. ... магистра фармаціи / Н. Валяшко. – Харьковъ : Печатное Дѣло, 1903. – 73 с.

Валяшко Н. А. Списокъ научныхъ работъ академика Николая Николаевича Бекетова. 1853–1903 // В память 50-летия ученой деятельности Бекетова (1853–1903) / Изданіе Общества Физико-химическихъ Наукъ при Императорскомъ Харьковскомъ университетѣ. – Харьковъ : Типографія А. Дарре, 1904. – С. 161–175. – URI: <https://escriptorium.karazin.ua/handle/1237075002/136>

Валяшко Н. А. Отчетъ о заграничной командировкѣ съ 1 мая 1908 г. по 15 августа 1910 г. приватъ-доцента химіи Н. А. Валяшко // Записки Императорскаго Харьковскаго университета. 1912 г. Книга 1-я. – Харьковъ : Типографія и Литографія М. Зельбербергъ и С-вья, 1912. – С. 1–8.

– URI: <https://escriptorium.karazin.ua/handle/1237075002/8977>

Петюнин П. А. Амиды и гидразиды щавелевой кислоты. XI. Синтез и свойства оксалилсульфаниламидов / П. А. Петюнин, В. П. Черных, Н. Н. Валяшко // Биологически активные соединения : отдельный оттиск. – Москва ; Ленинград : Наука, 1965. – С. 158–162.

– URI: <http://dspace.nuph.edu.ua/handle/123456789/20473>

Історіографія та джерелознавство

УДК 929:615 Валяшко

© В.Ю. Фесенко, 2012

В.Ю. Фесенко

Між хімією та фармацією: життєвий шлях Миколи Валяшка

Дана стаття присвячена розгляду основних етапів життя видатного українського хіміка та фармацевта Миколи Овксентійовича Валяшка. Автор намагається проаналізувати найбільш важливі події у житті М. Валяшка, які мали безпосередній вплив на його становлення як науковця, педагога, особистості.

Ключові слова: хімія, фармація, лабораторія, музика, фармацевтичний інститут.

Данная статья посвящена изучению основных этапов жизненного пути выдающегося украинского химика и фармацевта Николая Овксентьевича Валяшко. Автор предпринимает попытку проанализировать наиболее значимые события в жизни Н. Валяшко, которые оказали непосредственное влияние на его становление как ученого, педагога, личности.

Ключевые слова: химия, фармация, лаборатория, музыка, фармацевтический институт.

This article focuses on studying the major stages of the life of the outstanding Ukrainian chemist and pharmacist Michalay Ovkseñtievich Valyashko. The author has attempted to analyze the most significant events in the life of N. Valyashko, which had a direct influence on its development as a scientist, teacher, personality.

Key words: chemistry, pharmacy, laboratory, science, Institute of Pharmacy.

Постановка проблеми обумовлена необхідністю надання належної оцінки ролі окремих видатних особистостей у розвитку інтелектуального життя Слобожанщини. Харківщина завжди славилася як багата талановитих митців, вчених. Серед них почесне місце займає постать Миколи Овксентійовича Валяшка – видатного вченого, людини яка знаходилася у витязі Харківського фармацевтичного інституту, була його керівним ректором та отримала безпосереднє визнання вітчизняної та світової наукової спільноти.

Аналіз актуальних досліджень. Дослідження М. Валяшка мали суттєвий вплив на розвиток вітчизняної та світової науки, що виконав ележку тадиновитих хіміків та фармацевтів, проте до сьогодні життєвий шлях цієї людини висвітлено достатньо фрагментарно. Перші публікації стосовно біографії вченого з'явилися у вигляді некрологів одразу після його смерті у 1955 році [4, 7]. Інформація у них була стислою і, головним чином, стосувалася наукової сторони діяльності дослідника. До 100-річного ювілею М. Валяшка було видано невелику статтю Д. Сазо та І. Денешко [13], але в ній акцент було зроблено на радянському періоді життя науковця. По суті, цими публікаціями і вичерпується радянська історіографія проблеми.

У пострадянській період постать М. Валяшка теж не часто опинялася у центрі уваги дослідників, як виключення можна навести низку публікацій Н. Арванова, побудованих на роботі з автобіографічними спогадами М. Валяшка [1-2]. Ці публікації вперше дозволили більш детально ознайомитися з дорослою людиною періодом життя вченого. З нагоди 140-річчя з дня народження М. Валяшка, групою вчених було підготовлено бібліографічний покажчик, де було підсумовано та проаналізовано творчий доробок науковця в кулі з найголовнішими віхами його життя [8]. Таким чином, вивчення історіографії питання дозволяє зробити висновок про відсутність розгорнутого дослідження життєвого шляху М. Валяшка, що підкреслює актуальність даної статті.

Приведенні статті, автор передбачував мету реконструювати життєвий шлях М. Валяшка, посередина своєю увагою на вузлових моментах його життя, які мали безпосередній вплив на становлення Миколи Овксентійовича як особистості, вченого, педагога.

Виклад основного матеріалу. Микола Овксентійович Валяшко народився 20 березня 1871 року. На диво майбутнього вченого суттєво вплинуло те, що ще за два роки до народження Миколи, його батько придбав антеку в центрі Куїнівська, в якій і відбулося перше знайомство

Гілея

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Випуск 67

УДК 543.42:929 Валяшко (091)

Фесенко В.Ю.

Микола Валяшко: становлення науковця (кінець XIX – початок XX ст.)

У центрі уваги автора перебуває початковий етап науково-дослідної діяльності знаного хіміка-фармацевта Миколи Валяшка. Він охоплює час з моменту вступу М.Валяшка до фармацевтичної лабораторії Харківського університету і до його другого закордонного від'їзду, яке суттєво змінило пріоритети наукових досліджень вченого. Підкреслюється велике наукове значення досліджень науковця у галузі фітохімії, які і спонукали його до розробки методу спектроскопічного аналізу.

Ключові слова: Микола Валяшко, аналітична хімія, фітохімія, дослідження, фармацевтична лабораторія, наука.

Микола Овксентійович Валяшко (1871–1955) за правом вважається одним з фундаторів вітчизняної фармацевтичної науки. Широкому науковому загалу він став відомий завдяки, головним чином, своїм роботам у галузі спектроскопії. Розпочавши займатися цією проблематикою ще наприкінці першого десятиліття минулого століття, він став творцем першої у Російській імперії спектроскопічної лабораторії, що акумулювала в собі всі інноваційні здобутки у цій науковій галузі. Проте становлення Миколи Овксентійовича як науковця почалося дещо раніше, ще у стінах фармацевтичної лабораторії Харківського університету, до якої майбутній фахівець потрапив у 1895 році. Саме ознайомлення з першими роками самостійної науково-дослідної діяльності М.Валяшка, дозволяє визначити основні етапи, які дозволили подолати вченому-початківцю на шляху до закріплення за ним статусу провідного науковця у галузі органічної хімії та фармації.

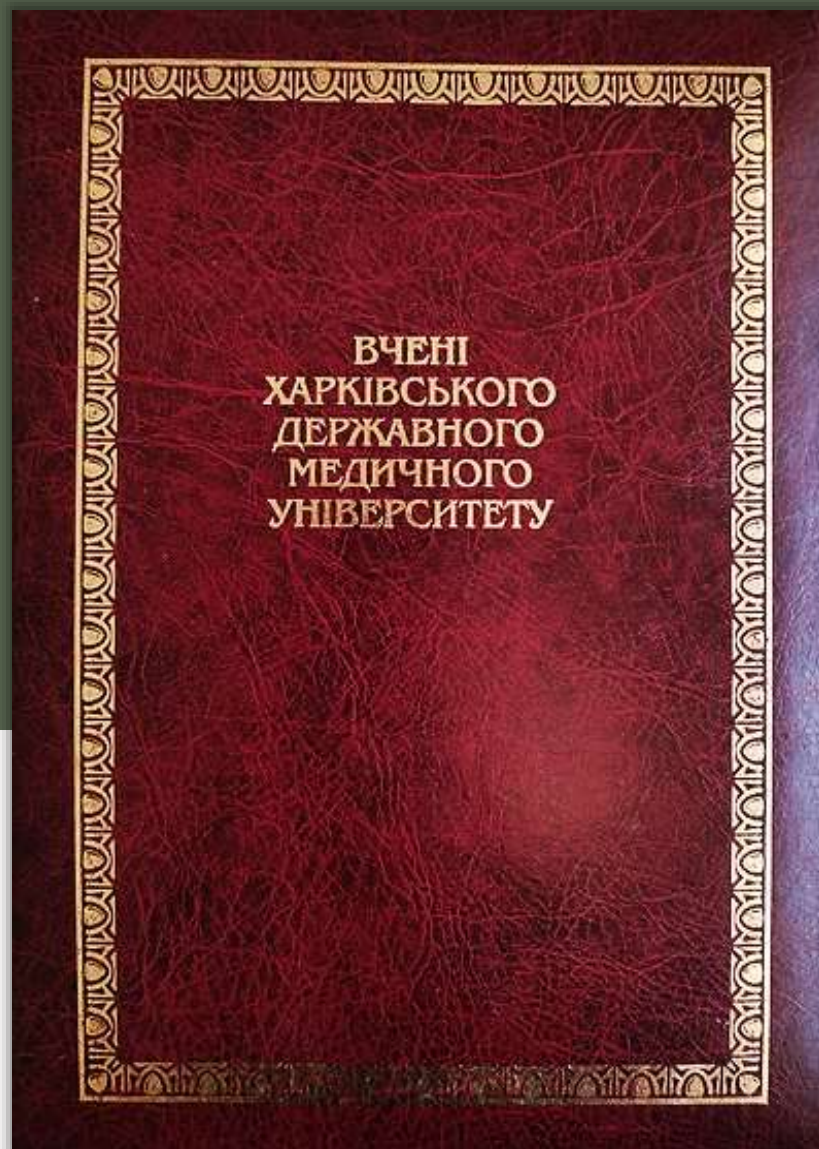
Слід відзначити, що у історіографії присвяченій постаті М.Валяшка, відсутні спеціальні роботи, які б стосувалися аналізу перших років його науково-дослідної діяльності. Більшість авторів, як загальних робіт з історії фармації в Україні, так і більш вузьких праць пов'язаних власне з життєдіяльністю Миколи Овксентійовича, обмежуються констатацією факту важливого закордонного від'їзду в 1901 році, дихають ним магістерської дисертації у 1903 році та вказують на його захоплення дослідями у галузі фітохімії [1-4, 7-11, 17-18]. Цього, значайно, недостатньо для повноцінної реконструкції науково-дослідної діяльності вченого до його другого від'їзду закордон у 1908 році. Тому автор при написанні статті, крім вищезгаданих робіт посередника, спирався на численні звіти Харківського фармацевтичного товариства та матеріали з фонду музею історії фармації при НЧМУ [5, 12, 14-16], що дозволило більш повно представити процес наукової еволюції видатного вченого.

Беручи до уваги актуальність поставленої проблеми та фрагментарність її висвітлення у історіографії, основною метою статті є визначення основних напрямків науково-дослідної діяльності Миколи Овксентійовича Валяшка на зламі XIX–XX століть та тих чинників, що впливали на його становлення як науковця у галузі органічної хімії та фармації.

Перші кроки у науці майбутній вчений зі своїм ім'ям почав робити ще під час свого перебування на посаді лаборанта в університетській фармацевтичній лабораторії у останньому десятилітті позаминулого століття. На сторінках звітів Харківського університету імені вчених-фармацевтів Миколи Овксентійовича Валяшка та Миколи Петровича Красовського з'являються наприкінці 1890-х років. У листі до редакції журналу «Фармацевт», молодий науковець підкреслював надзвичайну важливість для фармації використання досягнень аналітичної хімії. На його переконання, хімія досягла значних успіхів лише завдяки «застосуванню у наукових дослідженнях аналізу, а до цього вона блукала у темряві» [5, с.507]. Навіть, зважаючи на певний максималізм харак-

Фесенко В. Ю. Між хімією та фармацією: життєвий шлях Миколи Валяшка / В. Ю. Фесенко // Збірник наукових праць. Серія «Історія та географія» : Харківський нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків : Колегіум, 2012. – Вип. 46. – С. 206–211.

Фесенко В. Ю. Микола Валяшко – становлення науковця (кінець XIX – початок XX ст.) / В. Ю. Фесенко // Гілея: науковий вісник : збірник наукових праць. – Київ : ВІР УАН, 2012. – Вип. 67. – С. 168–173.

61(092) В

Наконечна С. А.

Валяшко Микола Авксентійович / С. А. Наконечна // Вчені Харківського державного медичного університету. – Харків, 2003. – С. 115–116.

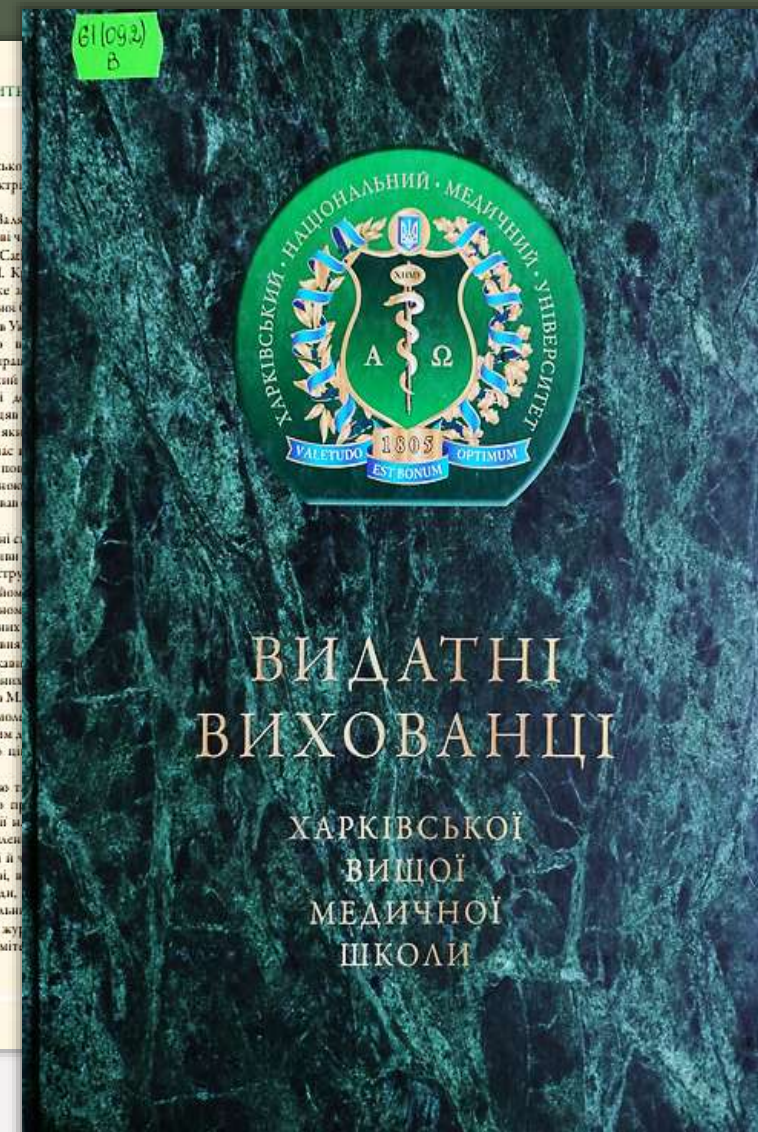

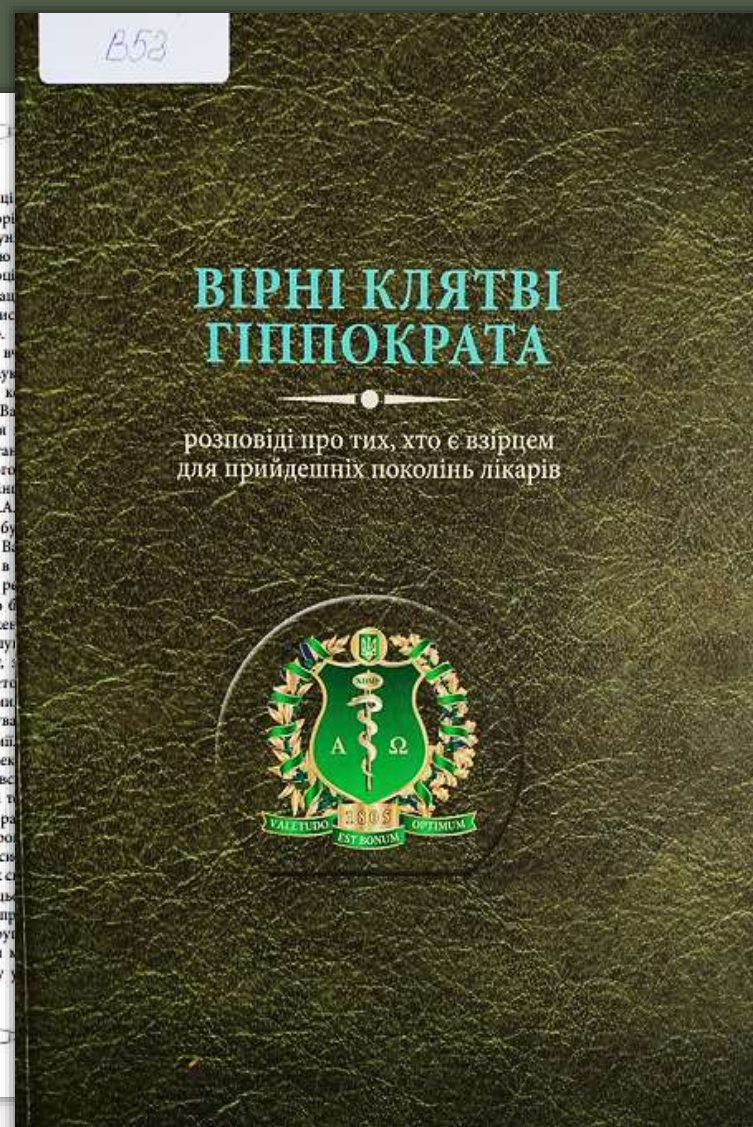
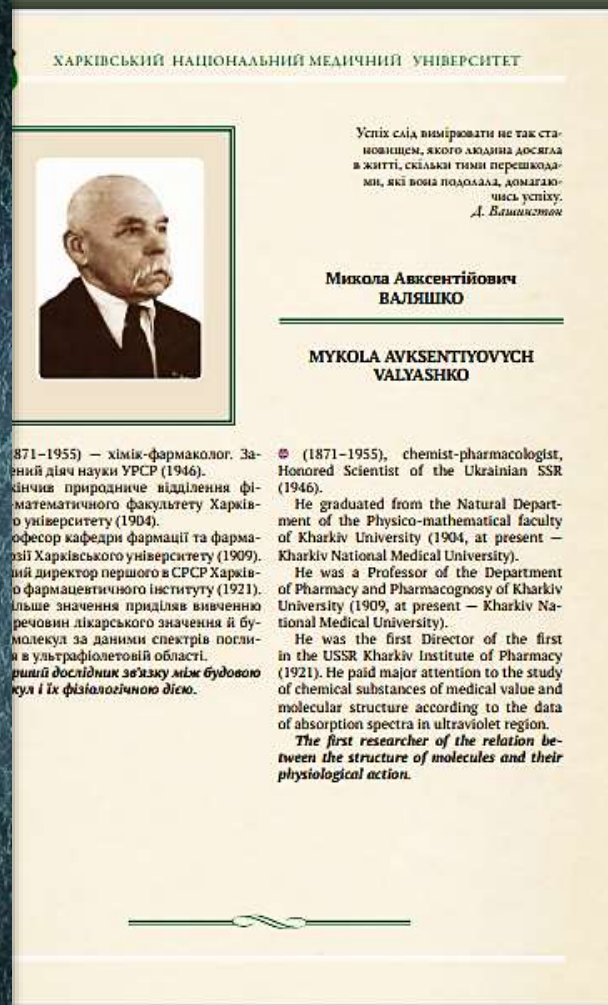
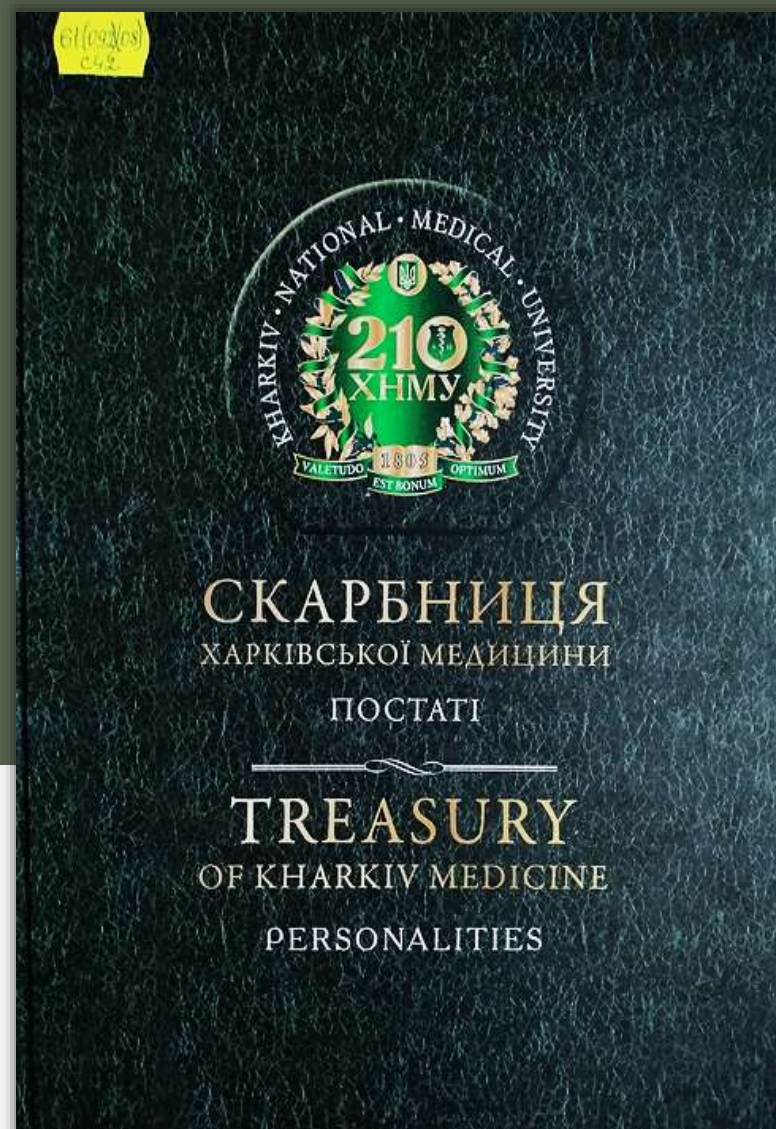
61(092) В

Сирова Г. О.

Валяшко Микола Авксентійович (1871– 1955) / Г. О. Сирова, С. А. Наконечна // Відатні вихованці Харківської вищої медичної школи: біобібліографічний довідник / за заг. ред. В. М. Лісового. – Харків : ХНМУ, 2010. – С. 32–33.

– URI: <http://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/728>

61(092)(08) С

Микола Авксентійович Валяшко // Скарбниця харківської медицини. Постаті : біографічний довідник / за заг. ред. В. М. Лісового. – Харків : ХНМУ, 2015. – С. 24.

– URI: <http://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/16215>

61(09) В

Сирова Г. О. Валяшко Микола Авксентійович (1871–1955). Микола Авксентійович Валяшко (1871–1955) (до 140-річчя з дня народження М. А. Валяшка) / Г. О. Сирова, С. А. Наконечна, Ж. М. Перцева // Вірні клятві Гіппократа : розповіді про тих, хто є взірцем для прийдешніх поколінь лікарів / Харківський національний медичний університет ; ред. В. М. Лісовий [та ін.]. – Харків : ХНМУ, 2020. – С. 258–260.

– URI: <http://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/28094>

+38 057 705 07 21

library@knmu.edu.ua

61022 Харків, пр. Науки, 4, корпус Б

*Підготувала
провідна редакторка
Скрипченко Л.В.*